

РАЕУ

ВІРТУАЛЬНА АКАДЕМІЯ

«ESCOEDUCATION»

2025

РАЕУ

Урок №11. 2025 рік

Тема:

«Кругова економіка та екологічні фінанси»

Розглянемо питання:

- Екологічні фінанси: від екоподатку до рентної плати
- ESG: стандарти та переваги впровадження

РАЕВ

Експерти модулю:

ІВАН ПАЛАМАРЧУК, еколог, аудитор, голова комітету сталого надрокористування РАЕВ, заслужений природоохоронець України

ОЛЕНА СОЗАНСЬКА, викладач бізнес-школи UCU (LvBS) зі сталого розвитку, засновниця ESEP Consulting, експертка ESG Liga в РАЕВ

Діалог веде **ЛЮДМИЛА ЦИГАНОК**, президентка Асоціації РАЕВ, гендиректор «Офісу сталих рішень»

РАЕВ

Якими законами
регулюються екологічні
податки та рентна плата в
Україні?

РАЕW

Екологічні податки та рентна плата в Україні регулюються кількома основними **законодавчими актами**, які визначають їх порядок справляння, використання та адміністрування.

[Податковий кодекс України \(ПКУ\)](#)

Загальним нормативним актом, який регулює екологічні податки та рентну плату, є **Податковий кодекс України (ПКУ)**. У ньому містяться деталі щодо:

- **Екологічного податку** (розділ XIII);
- **Рентної плати за використання природних ресурсів** (розділ XIV).

Важливі моменти:

1. **Екологічний податок:** стосується забруднення навколишнього середовища підприємствами, а також використання водних, земельних та інших природних ресурсів (повітря, відходи).
2. **Рентна плата:** визначається за користування природними ресурсами (нафти, газу, води, лісів тощо), а також за експлуатацію надр (видобуток корисних копалин).

[Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»](#)

Цей закон є **основним нормативно-правовим актом**, що регулює **охорону довкілля** та визначає основи екологічної політики країни. Він також закріплює принципи екологічного обов'язку та фінансової відповідальності за забруднення навколишнього середовища, що є підставою для справляння екологічних податків.

РАЕУ

Яка юридична різниця між екоподатком, рентною платою та штрафом за шкоду довкіллю?

РАЕW

Юридична різниця між **екологічним податком**, **рентною платою** та **штрафом за шкоду довкіллю** полягає в їхньому **правовому статусі**, **цілях**, **підставах для нарахування** і **правовому механізмі їх сплати**. Ось як ці три категорії відрізняються одна від одної:

Екологічний податок

Правова природа:

Екологічний податок — це **фіскальний** обов'язок, який підприємства сплачують за **забруднення навколишнього середовища** в результаті своєї діяльності. Це **загальний податок**, який є частиною системи оподаткування, і його основне призначення — **компенсація за забруднення природних ресурсів** та створення умов для зменшення негативного впливу на довкілля.

Ціль:

- **Збір коштів** для державного та місцевого бюджету.
- Стимулювання підприємств до **екологічно чистих технологій** і зниження рівня забруднення.
- **Зменшення шкідливого впливу** на екологічну ситуацію шляхом покарання за забруднення, але з можливістю оплати за шкоду, що завдається.

РАЕУ

Підстава для нарахування:

Екологічний податок стягується на підставі **забруднення навколишнього середовища** (повітря, води, земель), викидів забруднюючих речовин, вироблення відходів та інших забруднень.

Приклад:

Підприємство, яке забруднює атмосферу викидами CO₂, сплачує екологічний податок за кожну тону викидів.

Навіть так?!

РАЕW

Рентна плата

Правова природа:

Рентна плата — це **платежі за використання природних ресурсів**, що належать державі. Вона стягується за використання надр (видобуток корисних копалин), водних, лісових, земельних та інших ресурсів.

Ціль:

- **Компенсація за використання** природних ресурсів, що мають обмежену кількість.
- Встановлення **економічної відповідальності** за їх використання.
- **Фінансування природоохоронних заходів** та проектів відновлення ресурсів.

Підстава для нарахування:

Рентна плата стягується за використання певних природних ресурсів, як-от:

- Використання води (для водопостачання чи водовідведення);
- Видобуток корисних копалин (нафти, газу, піску);
- Використання лісових ресурсів.

Приклад:

Підприємство, яке видобуває нафту чи газ, сплачує рентну плату за кожен кубічний метр видобутого ресурсу.

Штраф за шкоду довкіллю

Правова природа:

Штраф за шкоду довкіллю — це **адміністративний або кримінальний штраф**, який накладається на підприємства або осіб, що **порушили екологічні норми та завдали шкоди природі** внаслідок своєї діяльності. Це **покарання** за конкретне порушення законодавства, яке визначає розмір компенсації за збитки, заподіяні навколишньому середовищу.

Ціль:

- **Покарання за порушення екологічних норм.**
- **Відшкодування збитків**, завданих довкіллю.
- Стимулювання до **дотримання екологічних стандартів** та **попередження шкоди** природі.

Підстава для нарахування:

Штрафи накладаються за порушення норм екологічної безпеки, наприклад:

- Наднормативне забруднення повітря чи води;
- Невиконання вимог щодо утилізації відходів;
- Викиди забруднювачів без належних дозволів або перевищення лімітів.

Приклад:

Підприємство, яке без дозволу викинуло забруднюючі речовини в річку, сплатить штраф, визначений у відповідності до шкоди, яку воно завдало екосистемі.

Юридичні відмінності

Призначення та мета:

- **Екологічний податок** — компенсує забруднення та сприяє зменшенню шкоди від діяльності через економічні стимули.
- **Рентна плата** — стягується за використання природних ресурсів, що належать державі, і має на меті відшкодування витрат на відновлення або збереження цих ресурсів.
- **Штраф** — покарання за порушення екологічних стандартів та норм, що призвели до шкоди довкіллю.

Правові наслідки:

- **Екологічний податок і рентна плата** — це регулярні обов'язки, які забезпечують сталість надходжень до бюджету.
- **Штраф** має **каральний характер** і не є регулярним платежем. Він є **санкцією за порушення**.

РАЕВ

Яка логіка екоподатку:
це компенсація шкоди
чи стимул до екозмін?

Податковий Кодекс України

[Стаття 9. Загальнодержавні податки та збори](#)

- екологічний податок;
- рентна плата.

[Стаття 14. Визначення понять](#)

- екологічний податок — загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року;
- рентна плата — загальнодержавний податок, який справляється за користування надрами для видобування корисних копалин; за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; за користування радіочастотним спектром (радіочастотним ресурсом) України; за спеціальне використання води; за спеціальне використання лісових ресурсів; за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України.

Логіка екологічного податку (екоподатку) в Україні охоплює дві основні функції:

Компенсація шкоди (фіскальна функція)

- Екоподаток — це обов'язковий платіж, який сплачують підприємства за викиди в атмосферу, стоки, утворення й розміщення відходів.

В Україні він майже повністю має фіскальну — бюджетну природу: надходження йдуть у загальний або місцевий бюджет, а не цільово на екопроекти.

Стимулювання екозмін (регуляторна функція)

- Згідно з поняттям «забруднювач платить», податок має мотивувати знижувати викиди — тобто мінімізувати навантаження на довкілля.

ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»

Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища передбачають:

- **відшкодування в установленому порядку збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.**

[Стаття 46. Розподіл екологічного податку.](#)

Кошти від екологічного податку (за винятком тих, що справляються за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установленій особливими умовами ліцензії строк) зараховуються до державного і місцевих бюджетів згідно з [Бюджетним кодексом України](#).

 Стаття 68. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища

Дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність.
Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища несуть особи, винні у:

- **допущенні наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище;**
- **перевищенні лімітів та порушенні інших вимог використання природних ресурсів;**
- **самовільному спеціальному використанні природних ресурсів;**

А це варто занотувати!

РАЕУ

Як визначаються ставки
екологічного податку
(за воду, повітря,
відходи)?

РАЕУ

Законодавча основа

Ставки екоподатку визначає [Податковий кодекс України](#) (ПКУ), зокрема:

- **ст. 243** – за викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря;
- **ст. 245** – за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- **ст. 246** – за розміщення відходів;

Як обчислюється податок?

Податок розраховується **самостійно щокварталу** платником:

- **За викиди в повітря** (ст. 249.5 ПКУ):
  - Податок= Обсягвикидів(т) × ставка₴/т
- **За скиди у воду:**
  - Податок=Обсягскидів(т) ×ставка₴/т
де Кос = 1,5 для ставок/озер, інакше = 1
- **За розміщення відходів** — аналогічно: обсяг × ставка × коефіцієнт (може дорівнювати 3 у деяких випадках).

РАЕВ

Чи реально за
допомогою податків
зменшити вплив на
довкілля?

Так, **реально** — податкові інструменти можуть суттєво зменшити негативний вплив на довкілля, якщо їх правильно впроваджувати. Ось що показує досвід світових практик та досліджень.

Кейс-дослідження ефективності податків

- **Канада:** після впровадження вуглецевого податку споживання викопного палива зменшилося на 5–15 %, а економічне зростання (ВВП) не постраждав
- **Швеція:** CO₂-податок у транспортному секторі призвів до скорочення викидів приблизно на **11 %**, без негативного впливу на якість життя населення
- **Німеччина:** підвищення податку на транспортне паливо (~66 €/т CO₂) зменшило викиди в секторі на ~10 % через пришвидшення переходу на економічні автомобілі та удосконалення двигунів
- **Китай:** податки стимулюють інновації у забруднювальних галузях. Хоч система короткотерміново збільшує витрати, у довгостроковій перспективі подібні підприємства знижують витрати й підвищують конкурентоспроможність завдяки технологічним оновленням

Україна — менший ефект через низькі ставки

- В Україні ставка вуглецевого податку дуже низька (приблизно \$1/т CO₂), що майже не впливає на обсяги викидів або на поведінку бізнесу.
- Загалом, в Україні систему екоподатку критикують за те, що вона **не стимулює реальні екоінвестиції**, а лише збирає кошти, значна частина яких не спрямовується на природоохоронні заходи

Ключові умови для ефективності

Комплексність політики:

Податок повинен працювати **у пакеті з іншими інструментами**: субсидії, регулювання, інвестиційні стимули, зниження субсидій на викопне паливо

РАЕВ

Куди спрямовуються
кошти з екологічного
податку на практиці?

РАЕW

Кошти, зібрані через **екологічний податок**, відповідно до [Податкового кодексу України](#) (ПКУ), повинні направлятися на **фінансування природоохоронних заходів**.

Основні напрями використання коштів

✓ Природоохоронні заходи:

Основним напрямком є **фінансування природоохоронних заходів**, зокрема:

- Очищення води, повітря, ґрунтів від забруднювачів;
- Відновлення екосистем, лісів, земель, водних ресурсів;
- Впровадження екологічних технологій на підприємствах.

✓ Зміцнення екологічного контролю:

Кошти також можуть використовуватися для:

- Покращення діяльності органів екологічного контролю, моніторингу якості навколишнього середовища;
- Проведення екологічних інспекцій, досліджень.

✓ Екологічне навчання та просвіта:

Ці кошти іноді йдуть на освітні програми:

- Розробка та проведення освітніх кампаній щодо важливості захисту довкілля;
- Підтримка екологічних проектів та ініціатив серед молоді.

РАЕУ

Які органи отримують ці кошти?

Згідно з **ПКУ**, основними органами, до яких надходять кошти екоподатку, є:

- **Міндовкілля України;**
- **Державний фонд охорони навколишнього природного середовища (ДФОНПС);**
- **Місцеві бюджети** для реалізації екологічних програм на місцевому рівні.

Ці органи можуть використовувати кошти для проектів у сферах водоочищення, модернізації виробництва, природоохоронних наукових досліджень тощо.

Проблеми з використанням коштів

! Нецільове використання коштів:

Попри те, що за законом кошти повинні йти на екологічні заходи, на практиці часто трапляються ситуації, коли:

- Частина зібраних коштів не спрямовується на природоохоронні програми, а йде в загальний бюджет;
- Існують затримки у фінансуванні проектів через бюрократичні процедури чи неефективне управління.

За деякими даними, **тільки 30–40 % коштів екоподатку йде на конкретні екологічні заходи**. Інша частина може використовуватися для покриття інших потреб місцевих чи центральних бюджетів.

! Мінімальні інвестиції у технології:

Через низькі ставки екоподатку та відсутність серйозних змін в екологічній політиці, в Україні **не відбувається значних інвестицій у відновлення природних ресурсів**, хоча теоретично такі кошти могли б фінансувати програми з озеленення, переробки відходів чи очищення води. Це пов'язано з недостатньою системою **контролю за цільовим використанням** цих коштів.

РАЕW

Фактичне використання коштів на місцевому рівні

На місцевому рівні кошти екоподатку можуть йти на:

- Озеленення міст, очищення відходів;
- Встановлення системи збору та утилізації відходів;
- Впровадження енергоефективних технологій у громадських закладах (школи, лікарні тощо).

У великих містах, таких як Київ, Одеса, Львів, частина коштів також йде на **модернізацію систем водопостачання та водовідведення**.

Прозорість і контроль за витратами

Єдиним органом, що може безпосередньо контролювати **відповідність використання коштів екоподатку цілям**, є **Державна аудиторська служба України**, яка проводить перевірки на рівні державного та місцевого бюджетів. Однак прозорість витрат часто є проблемною.

РАЕВ

Як місцеві громади можуть
використовувати ці
надходження для поліпшення
екоситуації?

Місцеві громади можуть ефективно використовувати надходження від екологічного податку для поліпшення екологічної ситуації в регіоні. Ось кілька напрямків, у яких вони можуть впливати на покращення стану навколишнього середовища:

Очищення та захист водних ресурсів

Місцеві органи можуть використовувати кошти для реалізації заходів із охорони водних ресурсів, таких як:

- **Будівництво і модернізація систем водоочищення** — покращення якості питної води та очищення стічних вод.
- **Управління водними ресурсами** — створення та підтримка інфраструктури для зберігання та раціонального використання води (наприклад, облаштування водосховищ чи облаштування систем для збору дощової води).
- **Рекультивація забруднених водойм та водосховищ** — проведення робіт з очищення та відновлення екосистем у водних об'єктах.

✓ Утилізація відходів та переробка

Гроші можна спрямувати на розвиток **системи управління відходами**, що включає:

- **Будівництво сміттесортувальних і переробних підприємств** — це допомагає зменшити обсяги відходів, що потрапляють на звалища, і підвищує рівень переробки.
- **Впровадження систем компостування** — для органічних відходів можна створювати програми з переробки та виготовлення компосту для подальшого використання в сільському господарстві чи ландшафтному дизайні.
- **Залучення населення до роздільного збору відходів** — проведення освітніх кампаній та закупівля необхідної інфраструктури для збору різних видів відходів. **3. Озеленення та благоустрій територій**

Застосування коштів для **поліпшення екологічного стану міст і селищ**:

- **Озеленення міських територій** — створення нових парків, садів, зелених зон, що допомагає не лише покращити естетику, але й сприяє очищенню повітря.
- **Покращення інфраструктури для прогулянок і відпочинку** — розробка та впровадження екологічних містобудівних проєктів з озелененням, організацією зон відпочинку, спортивних майданчиків на свіжому повітрі.
- **Відновлення природних ландшафтів** — роботи з відновлення лісів, природних водно-болотних угідь, які служать важливими екосистемами для підтримки біорізноманіття.

✓ Система енергозбереження та відновлювальних джерел енергії

Використання коштів для інвестування в **відновлювальні джерела енергії** та **енергоефективні технології**:

- **Будівництво сонячних електростанцій** чи малих вітрових турбін на території громади.
- **Розвиток геотермальних джерел енергії** для забезпечення енергетичних потреб місцевих установ.
- **Підвищення енергоефективності в місцевих адміністративних будівлях та установах** — встановлення енергоощадних вікон, утеплення будівель, заміна старого обладнання на більш енергоефективне.

✓ Екологічне просвітництво та участь громади

Для досягнення довготривалих змін важливо змінювати екологічну свідомість громадян. Тому громада може спрямовувати кошти на:

- **Організація екологічних заходів, тренінгів та кампаній** для підвищення свідомості населення щодо захисту довкілля, важливості сортування відходів, використання відновлювальних джерел енергії та скорочення споживання ресурсів.
- **Підтримка громадських організацій** та ініціатив, спрямованих на захист природи, організація волонтерських проєктів з очищення територій, збереження природи, боротьби з нелегальними звалищами.

✓ Мобільність та екологічний транспорт

Гроші з екологічного податку можуть бути використані для розв'язання проблеми міського транспорту:

- **Створення та покращення інфраструктури для велосипедистів** — будівництво велодоріжок, підтримка екологічного транспорту.
- **Впровадження громадського електричного транспорту** — закупівля електробусів, тролейбусів, встановлення зарядних станцій для електричних автомобілів.
- **Стимулювання переходу до екологічного транспорту** — надання субсидій на електричні велосипеди та скутери.

✓ Рекультивация забруднених земель

Кошти можна спрямувати на **рекультивацию забруднених або деградованих земель**:

- **Очистка земель від токсичних відходів** та хімічних забруднювачів.
- **Відновлення родючості ґрунтів** через використання екологічних технологій (покращення агрохімії, застосування органічних добрив).
- **Стійка сільськогосподарська практика** на забруднених територіях для відновлення екосистем.

✓ Технічне оснащення та інфраструктура для екологічних проєктів

Надходження можна спрямувати на:

- **Закупівлю техніки для очищення території** — спеціалізовані машини для збору сміття, вивезення відходів, очищення водойм, лісових масивів.
- **Створення інфраструктури для екоініціатив** — станції для збору відходів, пункти переробки, центри для обробки органічних відходів.

РАЕУ

Як підприємство має
звітувати про об'єкти
оподаткування (викиди,
відходи, водозабір)?

РАЕУ

Підстави для звітності:

Підприємства, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферу, скиди стічних вод, утворюють відходи та здійснюють водозабір, зобов'язані сплачувати **екологічний податок** за кожен об'єкт оподаткування.

[Наказ Мініну «Про затвердження форми Податкової декларації екологічного податку» 17.08.2015 № 715](#)

Основні форми звітності:

- **Декларація екологічного податку** — форма для звітування за **екологічний податок**, що охоплює викиди, водозабір і відходи. Вона є основною для підприємств, які підлягають оподаткуванню.

Подання звітів:

Звіти подаються **податковій службі України** та мають бути подані щоквартально або щорічно, залежно від виду діяльності підприємства.

РАЕВ

Як розрахувати суму
екоподатку для підприємства
(за викиди, воду, відходи)?

РАЕВ

Розрахунок **суми екологічного податку** для підприємства здійснюється на основі обсягів забруднення довкілля, що вказуються в **податковій декларації**. Сума екологічного податку визначається за трьома основними категоріями: **викиди забруднюючих речовин в атмосферу, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та утворення відходів**.

Розрахунок екологічного податку за викиди забруднюючих речовин в атмосферу

Для викидів забруднюючих речовин в атмосферу сума податку залежить від **обсягу викидів** та **ставки екологічного податку**.

Алгоритм розрахунку:

1. **Визначити обсяг викидів забруднюючих речовин** (у тоннах або кілограмах) за кожним видом забруднюючої речовини.
2. Застосувати відповідні **ставки екологічного податку** на кожен вид забруднювача. Ставки можуть відрізнятися для різних речовин.
3. Для кожної забруднюючої речовини розрахувати суму податку за формулою:
4. **Підсумувати податки** для всіх видів забруднюючих речовин, щоб отримати загальну суму екологічного податку за викиди.

РАЕW

Приклад:

Підприємство викидає 100 тонн CO₂, 50 тонн оксидів азоту (NO_x) і 10 тонн пилу.
Ставка податку:

- CO₂ — 5 грн за тонну,
- NO_x — 10 грн за тонну,
- пил — 15 грн за тонну.

Розрахунок:

- CO₂: $100 \times 5 = 500$ грн,
- NO_x: $50 \times 10 = 500$ грн,
- пил: $10 \times 15 = 150$ грн.

Загальний екологічний податок за викиди = 500 + 500 + 150 = 1150 грн.

РАЕУ

Розрахунок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти

Податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти розраховується аналогічно до викидів в атмосферу. Однак тут необхідно враховувати **обсяг скидів** (в літрах або тоннах) і **ставки екологічного податку** для кожної речовини.

Алгоритм розрахунку:

1. **Визначити обсяг скидів забруднюючих речовин** у водні об'єкти (наприклад, у кубометрах або тоннах).
2. Застосувати **ставки податку** для кожного виду забруднюючої речовини.
3. Для кожної речовини розрахувати суму податку:
4. **Підсумувати** всі розраховані суми для отримання загальної суми екологічного податку за скиди.

РАЕУ

Приклад:

Підприємство скидає 500 м³ стічних вод, що містять:

- 100 кг БСК (біологічно розчиненого кисню),
- 50 кг амонійного азоту,
- 200 кг фосфатів.

Ставки податку:

- БСК — 10 грн за кг,
- амонійний азот — 15 грн за кг,
- фосфати — 20 грн за кг.

Розрахунок:

- БСК: $100 \times 10 = 1000$ грн,
- амонійний азот: $50 \times 15 = 750$ грн,
- фосфати: $200 \times 20 = 4000$ грн.

Загальний екологічний податок за скиди = 1000 + 750 + 4000 = 5750 грн.

Розрахунок екологічного податку за утворення відходів

Податок за утворення відходів обчислюється на основі **обсягу утворених відходів** (в тоннах) та **ставок податку** за кожну категорію відходів.

Алгоритм розрахунку:

1. **Визначити обсяг утворених відходів** в тоннах за кожною категорією.
2. Застосувати **ставки екологічного податку** для кожної категорії відходів.
3. Для кожної категорії відходів розрахувати суму податку:
4. **Підсумувати** всі суми податків за кожну категорію відходів.

РАЕУ

Приклад:

Підприємство утворює:

- 50 тонн відходів I класу небезпеки,
- 100 тонн відходів II класу небезпеки.

Ставки податку:

- для I класу небезпеки — 100 грн за тонну,
- для II класу небезпеки — 50 грн за тонну.

Розрахунок:

- I клас: $50 \times 100 = 5000$ грн,
- II клас: $100 \times 50 = 5000$ грн.

Загальний екологічний податок за відходи = $5000 + 5000 = 10\ 000$ грн.

РАЕУ

Як змінюється розмір
рентної плати залежно від
обсягів використання
природних ресурсів?

Розмір **рентної плати** в Україні залежить від обсягів використання природних ресурсів, і він безпосередньо пов'язаний із **кількістю використаних ресурсів**, їх **якістю** та **регіональними особливостями**. Рентна плата в Україні регулюється **Податковим кодексом** та визначається за різними видами природних ресурсів: **корисні копалини, водні ресурси, лісові ресурси** тощо.

Загалом, рентна плата визначається шляхом множення обсягу використаних природних ресурсів на відповідну **ставку** рентної плати, яка встановлюється в залежності від типу ресурсу.

РАЕВ

Яка відповідальність за несплату
або заниження сум екологічного
податку?

РАЕW

Несплата або заниження сум **екологічного податку** в Україні є серйозним порушенням податкового законодавства. Для таких випадків передбачена адміністративна та фінансова відповідальність. Розглянемо основні види відповідальності за несплату або заниження сум екологічного податку відповідно до українського законодавства.

! Адміністративна відповідальність

Якщо підприємство порушує вимоги щодо своєчасної сплати екологічного податку або неправильно звітує про його суму, це може призвести до накладення адміністративних штрафів:

- **Штрафи за несплату екологічного податку**

Згідно з **Кодексом України про адміністративні правопорушення** (ст. 163-1), за порушення у сфері екологічного оподаткування передбачені такі штрафи:

- **Штрафи за несвоєчасне подання декларацій**

РАЕW

! Фінансова відповідальність

- Нарахування пені
- Збільшення податкового зобов'язання

! Кримінальна відповідальність (у тяжких випадках)

Якщо порушення екологічного податку має **тяжкий характер**, зокрема при зловживаннях чи умисному ухиленні від сплати податків, передбачено кримінальну відповідальність.

РАЕВ

Як інженер може
обґрунтувати екологічно
доцільні інвестиції, що
зменшують податковий тиск?

Інженер може обґрунтувати **екологічно доцільні інвестиції**, які зменшують податковий тиск, шляхом розробки і впровадження **технологій та практик**, що допомагають знижувати **екологічний вплив діяльності підприємства** і, як результат, зменшують витрати на **екологічні податки та рентну плату**. Важливо, щоб інвестиції не тільки покращували екологічну ситуацію, а й були економічно вигідними в довгостроковій перспективі. Ось кілька способів, як інженер може обґрунтувати такі інвестиції:

Аналіз і зниження викидів забруднюючих речовин

Інженер може обґрунтувати інвестиції в **системи очистки викидів**, що зменшують викиди забруднюючих речовин в атмосферу, на основі того, що зменшення викидів призводить до:

- **Зниження екологічного податку** за викиди.
- **Зниження штрафів та рентної плати** за перевищення допустимих норм викидів.
- **Покращення репутації** компанії, що може збільшити її конкурентоспроможність і залучення інвестицій.

Приклад:

- Встановлення **фільтрів** або **газоочисних систем**, які знижують рівень викидів шкідливих газів, таких як **оксиди азоту (NO_x)** чи **діоксид сірки (SO₂)**. Це дозволяє зменшити обсяг податку за викиди в атмосферу.
- Використання **технологій рекуперації газів** для зниження викидів метану на **газових родовищах** може значно зменшити податкове навантаження, оскільки штрафи за викиди парникових газів також будуть знижені.

Використання відновлювальних джерел енергії

Інвестиції в **відновлювальні джерела енергії** (сонячні панелі, вітрові електростанції, біогазові установки) можуть стати важливим кроком до зниження податкового тиску через:

- **Зниження витрат на енергоресурси**, оскільки відновлювальні джерела енергії можуть бути дешевшими в довгостроковій перспективі.
- **Зменшення викидів парникових газів**, що веде до зниження рентної плати та податків за використання енергоресурсів.
- **Пільги та субсидії** для проектів з використання відновлювальної енергії, які надаються державою чи місцевими органами влади.

Приклад:

Встановлення **сонячних панелей** або **вітряних турбін** для забезпечення енергетичних потреб підприємства дозволяє зменшити залежність від традиційних джерел енергії (вугілля, газ, нафта), а також знижує податки, пов'язані з використанням енергоресурсів і викидами CO₂.

Вдосконалення управління відходами

Інвестиції в **ефективні системи управління відходами** можуть допомогти підприємствам:

- **Зменшити рентну плату за утворення відходів**, оскільки для більшості відходів розмір рентної плати залежить від обсягу утворених відходів.
- Зниження витрат на **утилізацію відходів** завдяки впровадженню технологій для їх **повторного використання** або **переробки**.
- **Запобігти штрафам** за порушення вимог щодо утилізації або захоронення відходів.

Приклад:

- Встановлення **системи сортування та переробки відходів** може дозволити зменшити обсяг відходів, що утилізуються за допомогою дорогих методів, і знизити відповідні податкові витрати. Це також може привести до зниження рентної плати за викиди та захоронення відходів.
- Інвестування в **переробку відходів** (наприклад, пластикових або металевих) дозволяє підприємству зменшити податкове навантаження, оскільки деякі види перероблених відходів можуть бути звільнені від рентної плати або знижена ставка на їх утилізацію.

Водозабір та водоочистка

Інвестиції в **системи ефективного водозабору** та **очистки води** можуть зменшити податковий тиск завдяки зниженню:

- **Рентної плати за водозабір** та **плату за скиди забруднюючих речовин** у водні об'єкти.
- Зниження витрат на скиди забруднених вод у водні об'єкти за допомогою впровадження **систем очистки**.

Приклад:

Встановлення **системи водоочистки**, яка дозволяє знизити забруднення води, зменшує податки за скиди в водойми та рентну плату за забір води. Це дозволяє компанії уникнути штрафів за перевищення норм скидів і знизити податковий тиск.

Модернізація технологічного обладнання

Інвестиції в **модернізацію виробничого обладнання** для зниження енергоспоживання, покращення якості продукції та зменшення викидів можуть обґрунтуватися через:

- **Економію на енергоресурсах** та **зниження викидів**, що зменшує податкове навантаження.
- **Підвищення продуктивності** та **зниження витрат** на сировину та енергію.

Приклад:

Встановлення **енергозберігаючих систем** або **впровадження нових технологій**, які знижують споживання електроенергії на виробництві, може дозволити зменшити витрати на енергоресурси та знизити податкові зобов'язання за використання енергії.

Участь у програмах добровільних екологічних сертифікацій

Інженер може обґрунтувати інвестиції у **екологічну сертифікацію** підприємства, яка дозволяє:

- Отримати **екологічні пільги** від держави чи місцевих органів влади.
- Покращити репутацію підприємства, що може сприяти залученню інвесторів, збільшити попит на продукцію та знизити податкові витрати завдяки **екологічним стандартам**.

Приклад:

Підприємства, що отримують **сертифікати ISO 14001** (екологічний менеджмент), можуть бути звільнені від частини екологічних податків або отримати пільги за активні зусилля щодо зменшення негативного впливу на довкілля.

РАЕВ

ДОБІРКА до теми —
Екологічні фінанси: від
екоподатку до рентної плати

КНИГИ

- **Економіка природокористування / за ред. І.В. Хлобистова**
Охоплює механізми екологічного оподаткування, рентної плати, оцінку природних ресурсів.
- **Environmental and Natural Resource Economics – Tom Tietenberg, Lynne Lewis**
Англomовна база для розуміння концепцій екстерналій, "polluter pays", carbon pricing, PES тощо.
- **Зелена економіка: глобальні та українські тренди / Інститут економіки та прогнозування НАНУ (2021)**
Аналітична монографія з прикладами застосування екологічних фінансів в Україні.
- **Green Fiscal Reform for a Sustainable Future – OECD (2020)**
Книга про реформування податкової системи в напрямку екологізації: екоподатки, екосубсидії, рентна політика.

ФІЛЬМИ ТА ДОКУМЕНТАЛІСТИКА

- **Before the Flood (2016)**

Продюсер — Леонардо ДіКапріо.

Пояснює роль державної політики та фінансових інструментів у зміні клімату.

- **Tomorrow (Demain, 2015)**

Французький документальний фільм про економічні механізми екологічних змін.

- **The Price of Everything (2018, HBO)**

Хоч не напряму про екоподатки, розкриває логіку ціноутворення і включення екстерналій.

- **Carbon Nation (2010)**

Фільм про «безкарбонуву» економіку, фінансові стимули і інвестування в чисту енергетику.

РАЕВ

ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ до теми —
Екологічні фінанси: від
екоподатку до рентної плати

РАЕВ

Екологічні фінанси — система економічних інструментів, що спрямована на фінансування охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів і стимулювання екологічно відповідальної поведінки бізнесу та населення.

Екологічний податок — загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів:

- викидів забруднюючих речовин в атмосферу,
- скидів у водні об'єкти,
- розміщення відходів,
- утворення та зберігання радіоактивних відходів.

Рентна плата — плата за користування природними ресурсами (надрами, водою, лісом тощо). Включає ренту за видобування корисних копалин, використання води, лісових ресурсів. Є формою компенсації державі за вичерпні ресурси.

Екологічні субсидії (еко-дотації) — бюджетні кошти, які виділяються на реалізацію природоохоронних заходів, розвиток зеленої енергетики, утилізацію відходів, зменшення викидів тощо.

Екологічна ефективність інструментів — ступінь, до якого фінансові інструменти стимулюють зменшення навантаження на довкілля (наприклад, перехід на чисті технології).

РАЕВ

Принцип «забруднювач платить» — ключовий принцип екологічного оподаткування, згідно з яким забруднювач навколишнього середовища має нести повні витрати за завдану шкоду або запобігання їй.

Цільове використання екоплатежів — використання коштів від екологічних податків та ренти для фінансування природоохоронних заходів, моніторингу, поводження з відходами тощо.

Екологічні штрафи і компенсації — фінансові санкції, що накладаються за порушення екологічного законодавства або завдання шкоди довкіллю.

Податкові пільги на екотехнології — фіскальні стимули (звільнення або зниження податків) для компаній, що впроваджують чисті технології, ВДЕ, системи очищення, сертифікацію ISO 14001 тощо.

Екологічне страхування — фінансовий інструмент для покриття збитків, пов'язаних із ризиками екологічної шкоди або аварійного забруднення.

РАЕВ

Дякую за увагу!